

Fact checking manuál

Markéta Krejčí

Spolupracovnice Analytického týmu think-tanku Evropské hodnoty

Think-tank Evropské hodnoty je nevládní odborná instituce bránící liberální demokracii.

1. Proč si ověřovat informace

V dnešní době jsme díky volnému přístupu k sociálním sítím obklopeni množstvím informací, které jsme schopni okamžitě šířit dál. Dokumenty na internetu rychle vznikají a zanikají, proto se také může jednoduše stát, že narazíme na informace, které nejsou pravdivé. I když se vždy nemusí jednat o záměrné šíření lží ale například o špatnou interpretaci události, setkáváme se rovněž s cíleným šířením dezinformací či tzv. hoaxů, které mohou mít různou podobu (video, psaný text, fotografie, apod.). Ať už je záměr autora pro jejich šíření jakýkoliv, nesmíme věřit všemu, co je na sociálních sítích a pravdivost informací si musíme ověřovat. Zvláště pokud chceme předcházet negativním důsledkům, které může mít šíření poplašných zpráv či manipulace s veřejným míněním.

2. Jak ověřit informace a data obecně

Při ověřování informací je nutná jistá dávka kritického myšlení. Proto je důležité zamyslet se nad následujícími otázkami:

I. co je obsahem tvrzení

Základem ověřování informací je vyhledávání souvisejících skutečností podle klíčových slov. Pokud například někdo tvrdí, že Evropská komise zítra svévolně zakáže lískové ořechy, stačí dohledat, jak probíhá rozhodování v EU, abychom zjistili, že je daná informace nevěrohodná. Tvrzení, že svět ovládají mimozemšťané lze právem dementovat bez dalšího pátrání. Pokud článek přímo odkazuje na zdroj tvrzení, pro ověření jeho pravdivosti využíváme klíčová slova použitá v původním zdroji, na jejichž základě lze dohledat jiné články potvrzující/negující danou událost. Může se stát, že je původní zdroj v cizím jazyce, v tom případě čeština nestačí. Je také třeba zohlednit fakt, že řada dezinformačních webů jednoduše přetiskují jeden od druhého. Neplatí tedy, že na čím více místech na internetu informaci najdete, tím se zvyšuje její pravdivost. Vhodné je tak využívat zavedená nikoliv alternativní média a také informace institucí, k nimž se daný obsah vztahuje.

II. kdo sdílel tvrzení

Osoba, která informaci sdílela, často není jejím autorem. Je tedy potřeba dohledat původní zdroj, na který by článek měl odkazovat, avšak ne vždy se tak děje. Hledáme podle klíčových slov z titulku, úryvků z článku, apod.

III. kdo je zdrojem tvrzení

Je potřeba posoudit relevanci zdrojů. Důvěryhodným zdrojem mohou být oficiální vládní dokumenty, důvěryhodná a objektivní média, nezávislí žurnalisté, apod. Důvěryhodné servery většinou zveřejňují své cíle, autory článků a zdroje informací. V některých případech je vhodné přímo kontaktovat instituce

či dotčené osoby a požádat je o vyjádření. Tvrdí-li daný web, že je Barack Obama ve skutečnosti opičákem, nelze jej považovat za relevantní. Sledujte tak i další články na konkrétním webu. Na místě je i využití databází, které dezinformační weby evidují, např. dezinformatori.cz nebo konspiratori.sk.

IV. kde byl obsah vytvořen

Pokud autor přiložil k danému tvrzení fotografie nebo video za účelem podpory tvrzení, je žádoucí všimnout si detailů které by mohly prozradit, kde byl tento materiál pořízen a následně i to, zda je relevantní. Takovým znakem může být název ulice, policejní sirény, dialekt, nápisy kolem, apod. Všechny tyto detaily pomáhají dohledat místo pořízení dat. Youtube a některé video přehrávače umožňují zpomalit záběr, aby bylo možné zachytit tyto detaily. K ověření lokace slouží aplikace Wikimap (online mapa), satelitní snímky na Google Earth a Panoramio (přístupné i z Google Earth), jež by se měly shodovat.

V. kdy byl obsah vytvořen

Jedním z klíčů může být také počasí. Pokud někdo tvrdí, že se daná událost odehrála za slunečného počasí v Londýně ráno dne 29. listopadu, lze toto ověřit pomocí dat z Wolframalpha.

VI. za jakým účelem je určité tvrzení šířeno

vzhledem k tomu, že se mnohé zprávy často šíří dále či jsou po nějaké době záměrně opětovně použity v jiném kontextu, jednou z možností je zkusit informaci vyhledat na serverech <http://www.hoax.cz>, <http://myty.sk/>, nebo <http://manipulatori.cz/>, které poskytují databázi některých starších hoaxů. V anglickém jazyce tuto práci vykonávají například weby <http://www.hoaxbuster.com/>, <http://www.snopes.com/>, <http://hoaxes.org/> a další.

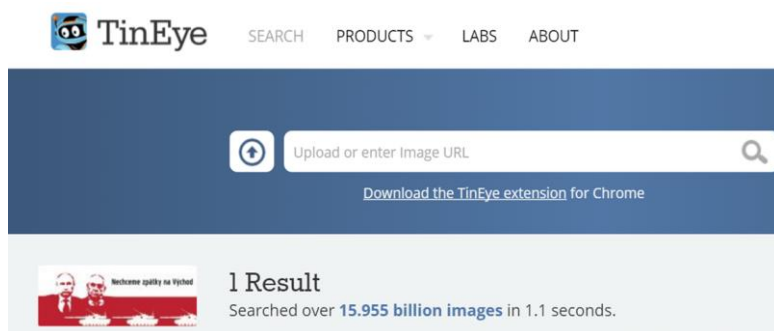
3. Jak ověřit pravost fotografie

Ověření pravosti fotografie je poměrně snadné. Lze k němu použít aplikace <https://images.google.com> nebo <http://tineye.com/>, které pracují v rámci databází, podle kterých naleznou stejné nebo podobné obrázky vámi zadanému. Pomocí těchto aplikací lze poznat, zda dotyčná osoba sdílí fotografie stažené z internetu.

Existují dvě varianty, jak při ověřování pravosti fotografie postupovat – první možností je uložit obrázek do svého počítače, nebo zkopírovat URL adresu odkazu do schránky (stisknutím Ctrl + C). Na stránce <https://images.google.com> dále kliknout na obrázek fotoaparátu (vyhledávání pomocí obrázku) a zkopírovat URL adresu obrázku ze schránky (Ctrl + V), nebo jej nahrát z počítače.

Druhou možností je nahrání obrázku na serveru <http://tineye.com/>, kde je třeba kliknout na ikonu šipky nahoru (viz obrázek níže), nebo vložit adresu odkazu ze schránky (stisknutím Ctrl + V) do vyhledávacího pole. Firefox a Internet Explorer dokonce umožňují stáhnout plugin TinEye Image Search, kde kliknutí pravým tlačítkem myši nabídne možnost ověřit obrázek.

Zásah do digitální fotografie lze v elektronické podobě většinou poznat, jelikož jednotlivé nástroje používané v programu Photoshop zanechávají na originální fotografii stopy. Poznat pravost digitálně upravených a zfalšovaných fotek lze pomocí nástroje FotoForensics. Moderní technologie však umožňují vytvořit fotografie, u kterých nelze tyto zásahy poznat. Takové snímky vyžadují hlubší analýzu a kritické myšlení, a i přesto mnohdy nelze s jistotou určit, zda se jedná o pravý snímek či falzifikát.

Jednoduše lze například srovnat satelitní snímky z určitého dne se satelitními snímky na serveru <https://www.google.com/earth/>.

Řada digitálních fotografií obsahuje soubor metadat zvaných EXIF, na základě kterých lze identifikovat, kdy a kde byl obrázek pořízen. Pokud obrázek EXIF neobsahuje nebo obsahuje jiná metadata, fotografie mohla být upravena. Existuje spousta prohlížečů dat EXIF, příkladem je <http://exifdata.com/>. EXIF však může být i falzifikován. Windows aplikace JPEGsnoop dokáže detekovat software, který byl použit k manipulaci obrazu.

4. Jak ověřit video

Při ověřování videa se již často nestačí podívat na datum a osobu, která vložila video na YouTube, protože tvůrci dezinformací často nahrávají svá videa opětovně. Proto organizace Amnesty International založila nový web Citizens evidence lab pro sdílení osvědčených postupů a technik pro ověřování obsahu. S pomocí nástroje YouTube Data Viewer lze extrahovat z YouTube videí skryté informace jako je přesné datum nahrání a vyhledání starší verze zachycením obrazu z videa. Podle obrazu pak lze vyhledat například pomocí serveru Google či podle Youtube původní obsah. Jak na to?

1. Uložíte video pro jeho zachování
2. Vložíte URL videa z Youtube do Youtube Data Viewer
3. Aplikace vám ukáže informace o videu (viz. ilustrační obrázek níže)
4. Thumbnails zachytí snímek, na jehož základě lze pomocí <http://tineye.com/> či <https://images.google.com> dohledat starší verze videa (!!! Pokud Thumbnails nenajde další „reverse image“, neznamená to, že se jedná o novou věc)

Images Of Injured Syrian Boy Draws Attention | MSNBC
art breaking images of a Syrian boy have captured the world's attention, aft
as rescued from rubble in Aleppo. MSNBC's Cal Perry reports. » Subscribe
 MSNBC: <http://on.msnbc.com/SubscribeToMsnbc> About: MSNBC is the premie
tination for in-depth analysis of daily headlines, insightful political commenta
informed perspectives. Reaching more than 95 million households worldw
 MSNBC offers a full schedule of live news coverage, political opinions and awar
nning documentary programming -- 24 hours a day, 7 days a week. Connec
 ith MSNBC Online Visit msnbc.com: <http://on.msnbc.com/Readmsnbc> Find
 NBC on Facebook: <http://on.msnbc.com/Likemsnbc> Follow MSNBC on Twitt
<http://on.msnbc.com/Followmsnbc> Follow MSNBC on Google+
<http://on.msnbc.com/Plusmsnbc> Follow MSNBC on Instagram:
<http://on.msnbc.com/Instamsnbc> Follow MSNBC on Tumblr:
<http://on.msnbc.com/LeanWithmsnbc> Images Of Injured Syrian Boy Draws
Attention | MSNBC

so ID: Y8j3Ph6WRyo
oad Date (YYYY/MM/DD): 2016-08-18
oad Time (UTC): 16:59:28 (convert to local time)

Thumbnails:

reverse image search

Pokud potřebujete ověřit informace sdílené ve videu, využijte návod č. 1 „Jak ověřit informace a data obecně“.

Zdroje:

<http://www.stopfake.org/en/how-to-verify-youtube-videos/>

<https://www.bellingcat.com/>

<https://citizenevidence.org/2014/07/01/youtube-dataviewer/>

<http://blog.amnestyusa.org/africa/datnav-how-to-navigate-digital-data-in-human-rights-research/>

http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/rusko-padelalo-satelitni-snimky-z-mista-havarie-mh17-tvrdi-britsky-server-bellingcat--1496795

<http://www.hatefree.cz/blo/hoaxy/1285-navod-hoaxy>

<http://mediahub.cz/komentare-35811/jak-si-overit-informace-na-internetu-prakticky-navod-pro-odhaleni-hoaxu-lzi-a-nesmyslu-1057986>

<http://tineye.com/>

Líbí se Vám, co děláme?

Podpořte nás! Naše práce je možná jen díky darům lidí, jako jste Vy.

Můžete využít tento formulář: www.evropskehodnoty.cz/o-nas/dekujeme

Nebo můžete poslat svůj dar přímo na transparentní účet Evropských hodnot: 2300405420/2010.

Vyberte si program, který chcete přímo podpořit:

- Analytický tým - AT
- Iniciativa pro evropské hodnoty – IEH
- Kremlin Watch - KW
- Program pro soudržnou společnost – PSS

Nebo můžete podpořit naši práci obecně: Podporujeme Evropské hodnoty - PEH

Do zprávy pro příjemce uveďte DAR_program + Vaše jméno a příjmení a zašlete nám e-mail s Vašimi osobními údaji pro potvrzení o daru na: dary@evropskehodnoty.cz

© Evropské hodnoty z.s. 2016

Think-tank Evropské hodnoty je nevládní odborná instituce bránící liberální demokracii.

Naší vizí je svobodné, bezpečné a prosperující Česko ve střední Evropě, která je pevnou součástí Západu.

Pomáháme čelit agresivním režimům, radikalizaci uvnitř společnosti, šíření autoritářských tendencí a extrémistických ideologií včetně islamismu.

Politikům předkládáme odborná doporučení a systematicky sledujeme a hodnotíme jejich práci. Za základní prvky vysoké politické kultury považujeme aktivní občany, zodpovědné politiky a soudržnou společnost, která sdílí hodnoty svobody a demokracie.

Od roku 2005 se jako nevládní nezisková organizace, která není spojena s žádnou politickou stranou, věnujeme výzkumné a vzdělávací činnosti. Vedle vydávání odborných publikací a komentářů pro média, pořádáme konference, semináře a školení pro odbornou i širší veřejnost. Na svých akcích zprostředkováváme dialog mezi politiky, odborníky, novináři, podnikateli i studenty.

THINK-TANK EVROPSKÉ HODNOTY

Vlkova 36, 130 00 Praha 3

info@evropskehodnoty.cz

www.evropskehodnoty.cz

facebook.com/Evropskehodnoty